

**Charakteristika současného světového
vývoje, revolučního procesu
a mezinárodního komunistického
a dělnického hnutí. Úloha KSČ**

LADISLAV HRZAL
JINDŘICH VOLEK

Ústav marxismu-leninismu ÚV KSČ, Praha

Hlavním charakteristickým rysem světového vývoje na počátku osmdesátých let je prudké *vyhrocení antagonismu dvou protikladných světových soustav*, zostření boje dvou protikladných světových názorů, jejichž hlavním nositelem je na jedné straně socialistické společenství a na druhé straně světový imperialismus. „Tento proces nemá obdoby v celé poválečné době“ [Usnesení 1983]. V důsledku zahraniční a vojenské politiky imperialistických sil se vytvořila kvalitativně nová situace ve světě. Vznikla reálná hrozba raketonukleární a kosmické války.

Právě tato základní skutečnost vedla a vede celé komunistické hnutí k tomu, aby z nových pozic hodnotilo *hlavní obsah* své činnosti: vedle dalšího rozvíjení boje proti útlaku a vykořisťování člověka člověkem je dnes *prvořadý a rozhodující boj za odvrácení hrozby raketonukleární války, zachování materiálně technických podmínek vývoje lidstva a právo člověka na život*.

Základní východisko pohledu a hodnocení charakteru současného světového třídního antagonismu, dalšího vývoje světového poměru sil, revolučního procesu a úkolů komunistického a dělnického hnutí a to jak z hlediska obecného, tak specifického, poskytuje komunistickým stranám jakožto hlavním hybným silám tohoto procesu *marxisticko-leninská teorie*. Její uplatňování a rozvíjení umožňuje vidět a hodnotit střetávání a boj protikladných třídních sil ve světě v historické perspektivě na základě revolučních zkušeností mezinárodního komunistického hnutí získaných v zápase za revoluční přeměnu světa od Říjnové revoluce, skončení druhé světové války a zejména v průběhu sedmdesátých a na počátku osmdesátých let.

Pohled na současné rozložení třídních a politických sil ve světě ukazuje, že v mezinárodním vývoji došlo za posledních více než deset let k výrazným změnám v *politickogeografické, sociálně ekonomické, unipolitické, ideologické a vojenskopolitické oblastech*.

Z imperialistického a koloniálního područí se osvobodily další země v různých částech světa. Patří k nim mimo jiné Afganistan, Angola, Jižní Jemen, Etiopie, Mosambik, Madagaskar a Nikaragua. Zesílil boj těch osvobozeneckých protikoloniálních sil, které vstoupily do nové etapy národně demokratické revoluce nebo se orientovaly na socialistickou cestu rozvoje.

Pokud jde o všechny asijské, africké a latinskoamerické země, které se zbavily koloniální či polokoloniální závislosti, zesilovala a zesiluje jejich úloha ve světovém vývoji. Projevuje se to především v tom, že usilují o prosazení národní kontroly nad vlastními přírodními zdroji a tím o likvidaci dosavadního monopolu imperialistických zemí při jejich využívání; prosazují jednotný program nových mezinárodních ekonomických vztahů na principech rovnoprávnosti. Procesy, které v těchto zemích probíhají, jsou však značně složité a nemají jednoznačný charakter.

Významný rys změn, k nimž došlo ve světovém vývoji, spočívá v tom, že se

všeobecně zvýšila úloha dělnické třídy a ostatních pracujících v ekonomickém a politickém životě kapitalistických zemí. Dělnická třída početně vzrostla a současně vznikly její nové části. Jak v metropolích kapitalismu, tak v jejich bývalých koloniálních oblastech se zrodila *nová protimonopolistická, protimperialistická a protiválečná hnutí*, nové strany a organizace, do nichž se zapojily nové generace a společenské vrstvy.

Pod vlivem těchto a dalších mezinárodních momentů došlo i k určitým posunům ve vývoji *sociálně reformistického hnutí*. (Týká se to zejména zaujetí aktivnějšího postoje větší části hnutí k reálným opatřením v oblasti odzbrojení. Například představitel SPD E. Bahr na XVI. kongresu Socialistické internacionály v Albufeire v dubnu 1983 se vyslovil pro to, aby rozmístění amerických raket v západní Evropě bylo odloženo o rok. Předseda SI W. Brandt při jednáních s delegací KSČ v červnu 1983 vyjádřil zájem pokračovat v úsilí o zachování politiky uvolňování mezinárodního napětí.) Tyto posuny představují přínos k vytváření široké mírové fronty. Neznamenají však změnu došavadních ideově politických pozic a oportunistických postojů sociálně demokratického hnutí a jeho jednotlivých stran k řadě ostatních významných otázek současného světového vývoje.

Nejzávažnější faktor revolučního pohybu ve světě představovaly v sedmdesátých letech a představují na počátku osmdesátých let země reálného socialismu. Většina z nich přistoupila k výstavbě rozvinuté socialistické společnosti. V Sovětském svazu se začaly vytvářet předpoklady pro postupný přechod ke komunismu na základě zdokonalování a prohlubování rozvinutého socialismu. Jak ukázal J. Andropov, SSSR „je na prahu této dlouhé historické etapy...“ [Andropov 1983b: 7]. Rozvoj socialistického společenství — přes určité složité momenty, vyvolané v některých jeho složkách politickým subjektivismem a voluntarismem a rovněž zesíleným nátlakem imperialistických sil — začal ukazovat *hlavní směr společenského pokroku lidstva*. To proto, že v socialistických zemích se vytváří a v Sovětském svazu již vznikla „společnost, kde je již plně vytvořená ekonomická základna, sociální struktura a politický systém, které odpovídají socialistickým zásadám, kde se socialismus vyvíjí... na svém vlastním kolektivistickém základě“ [Andropov 1983a].

Mezi socialistickými státy se vytvořil *nový typ vztahů*. Komunistické strany v těchto zemích po zkušenostech z budování základů socialismu a rozvinuté socialistické společnosti obohatily své představy o reálném socialismu jako celku. Rozšířily své poznání a nahlížejí na rozvoj socialismu jako na různorodější a složitější proces, který v jednotlivých socialistických zemích neprobíhá stejně: mezi těmito zeměmi existují nadále poměrně velké rozdíly v hospodářství, kultuře a ve způsobech a formách řešení úkolů socialistického vývoje [Andropov 1983].

Nezbytnou a nutnou podmínkou upevňování světové socialistické soustavy bylo zvyšování *obranyschopnosti* tváří v tvář militaristické a avanturisticky agresivní politice Spojených států amerických a států NATO. Obranný potenciál SSSR a socialistických států se kvalitativně vyrovnal vojenskému potenciálu imperialistického bloku. Umožnil účinně chránit před případnou imperialistickou agresí nejen všechny socialistické státy, ale i některé země, které jsou teprve na počátku socialistické výstavby anebo progresivního demokratického vývoje.

Celkové upevňování a rozvíjení zemí socialistického společenství a jeho výrazný vliv na chod událostí na celém světě se staly pozitivním reálným faktorem mezinárodního vývoje v sedmdesátých letech a na počátku osmdesátých let. Toto společenství představuje *hlavní ekonomickou, sociální, politickou,*

ideologickou, morální a obrannou základnu současného zápasu revolučních, demokratických a národně osvobozeneckých sil na celém světě.

Nejaktivnější a inspirující silou, která spolupůsobila a spolupůsobí na vývoji světové situace v mezinárodním a národním měřítku, na její změny a posuny, je *komunistické hnutí*. Ve společenském životě socialistických zemí je úloha a vliv komunistických stran *rozhodující*. V nesocialistické části světa se politický a ideologický vliv komunistického hnutí *celkově zvýšil*.

Na celém světě, včetně socialistického, působí dnes téměř sto komunistických a dělnických stran, které čítají přibližně 75 miliónů členů; je to o 25 miliónů více než na počátku sedmdesátých let.

Členská základna komunistických stran v kapitalistických zemích, zvláště v Evropě, se v průběhu sedmdesátých let rozšířila o více než jeden milión — na celkový počet 3,5 miliónu členů. Některé komunistické strany evropských kapitalistických států si zachovávají svůj masový charakter, nebo v té či oné míře posilují svůj vliv v masách. Například Italská komunistická strana čítá přibližně 1,7 miliónu členů, Francouzská komunistická strana přes 700 tisíc, Portugalská komunistická strana přes 200 tisíc, Komunistická strana Finska kolem 48 tisíc. Přes poměrně malý počet členstva vyvíjejí vysokou aktivitu například Komunistická strana Řecka s přibližně 50 tisíci či na Kypru Pokroková strana pracujících (AKEL) s více než 10 tisíci členů. Bez ohledu na velikost či rozsah vlivu komunistických stran v kapitalistických zemích neexistuje dnes v té či oné zemi zásadní ekonomická, politická, sociální a kulturní otázka, na jejímž řešení by se komunisté tak či onak nepodíleli.

V kapitalistických (a rovněž v rozvojových) zemích volí komunisty jako své zástupce do nejvyšších zákonodárných sborů těchto zemí v současné době přibližně 40 miliónů voličů; představuje to přírůstek asi deseti miliónů hlasů za posledních patnáct až dvacet let. Komunistické strany mají zastoupení ve správních orgánech různého stupně (v místních, provincionálních, regionálních apod.) ve více než dvaceti kapitalistických a rozvojových zemích. Představují nejaktivnější složku v pokrokových i reformistických odborech, v ženském a mládežnickém hnutí. Jsou iniciátory nebo aktivními účastníky nových různorodých demokratických hnutí, včetně tzv. alternativních, v místním i celostátním měřítku. Nejdůsledněji vystupují proti militarizaci, hrozbě jaderné války, za uvolňování mezinárodního napětí, za prosazování mírového soužití, za rozšiřování a prohlubování demokracie, národní nezávislosti a proti neokolonialismu. Upevňují a rozšiřují své pozice a vliv i v těch zemích, kde v důsledku zvláštností společenského vývoje jsou početně slabé, anebo jsou nuceny působit v poloilegalitě, či dokonce v ilegalitě.

Význam a rozměr úlohy komunistických stran nelze měřit pouze počtem členů či voličských hlasů a poslaneckých mandátů. Rozhodující je schopnost komunistických stran kombinovat v praxi kvalitativní a kvantitativní faktory, které ve své jednotě určují specifickou váhu a význam každé strany a její prostor a možnosti činnosti.

Další moment změn, k nimž došlo ve světě, souvisí s *vývojem světového kapitalismu*. Kapitalistický systém se ve všech společenských oblastech dostal do *nového období své krize*. Nedošlo k pouhému dílčímu prohloubení kapitalistické krize, nýbrž k určitému *kvalitativnímu zvratu* ve vývoji všeobecné krize kapitalismu v rámci její třetí etapy, která působí s nebyvalou ostroostí a hloubkou ve všech sférách společenského života kapitalistických zemí — v ekonomické, sociální, politické, ideologické a morální.

Prohloubily se *rozpory a nerovnoměrnost* jak ve vnitřním vývoji kapitalistických států, tak ve vývoji jejich vnějších ekonomických a vojenskopolitických vztahů, především v rámci nadnárodních seskupení typu EHS a NATO.

Ekonomické rozpory a nerovnoměrnost byly umocňovány dvěma protikladnými procesy: na jedné straně postupující internacionalizací kapitálu, která v průběhu sedmdesátých a počátkem osmdesátých let dosáhla a dosahuje ohromných dimenzí a představuje převládající trend; na druhé straně *protekcionismem*, který je zdrojem vážných rozporů například na půdě EHS, mezi EHS, USA a Japonskem.

Nástroje a prostředky, jichž buržoazie jako celek a monopolistická buržoazie zvláště až dosud používala k překonání vnitřní a vnější krize svého systému, přestávají účinně fungovat. Ve svém úsilí o přesun sociálních důsledků krize na bedra pracujících, o odbourávání demokracie a sociálně ekonomických vymožeností pracujících, vydobytých v ostrých třídních srážkách, o upevnění svého politického a ideologického vlivu, o zesílení militarizace a rozšíření svých mocenských pozic mimo hranice vlastních států cestou nepřímé i otevřené agrese naráží na mnohem silnější a pevnější odpor.

Světová reakce se střetává se zvýšenou aktivitou dělnické třídy a širokých lidových mas jak v metropolích, tak na „perifériích“ kapitalistického systému. Jádrem aktivizace lidových mas je boj nejen o obranu dosaženého stupně sociálně ekonomického a politického postavení, nýbrž o rozsáhlejší a hlubší společenské přeměny se zřetelem na specifičnost vývoje v té či oné zemi nebo regionu. V posledním období má převážně podobu *široce se rozvíjejícího protestu a boje proti militaristickému a agresivnímu kursu vlády USA a špiček NATO* vyvolávajícímu nebezpečí vzniku jaderné války.

Tyto faktory a jevy jak samy o sobě (z nich především rozvíjení světového socialistického společenství a jeho vliv), tak ve svém souhrnu, vedly v průběhu sedmdesátých a počátkem osmdesátých let k celkovým změnám v mezinárodním poměru sil ve prospěch revolučních, demokratických a národně osvobozeneckých sil. Světový *revoluční proces se rozšířil a prohloubil*.

Na druhé straně se potvrdila historická zkušenost revolučního hnutí, že změny ve světovém poměru sil a samotný revoluční proces *neprobíhají* v různých zemích a částech světa *lineárně ve stejném rozměru, síle a kvalitě*.

Projevila se *nová složitost* revolučního zápasu. Je to složitost *jiného řádu* ve srovnání se složitostí boje revolučních sil v období po Říjnu 1917 a po druhé světové válce. To neznamená, že v minulosti měly tyto síly snadnější cestu. Naopak, řešily velice obtížné úkoly. Postupovaly po neprobádaných cestách budování socialistické společnosti. Sbíraly první zkušenosti a na pochodu se z nich učily. V současném období světového revolučního procesu jsou s to spojovat tyto zkušenosti s cíli výstavby rozvinuté socialistické společnosti a jejího postupného přechodu ke společnosti komunistické. Souběžně s tím probíhá ve větším rozměru a v rozmanitějších podmínkách řada kvalitativně odlišných fází a zvláštních forem zápasu za revoluční přeměnu společnosti.

Odlišnosti a zvláštnosti revolučního pohybu vyplývají z různorodého charakteru boje, který vedou *jednotlivě* součásti a složky světového revolučního procesu. Na složitosti a z nich vznikající obtíže boje revolučního hnutí v *kapitalistických zemích* působí zejména tyto okolnosti:

1. *Změny ve strategii a taktice monopolistické buržoazie*, která je vystavena zvýšenému odporu a tlaku protimonopolistických a protiimperialistických sil. Její vládnoucí kruhy proto usilují o izolaci dělnické třídy od ostatních tříd a vrstev kapitalistické společnosti, o její rozdělení, oslabení a potlačení vlivu komunistických stran na formování akční jednoty dělnické třídy a vytváření širších třídních svazků. K tomu buržoazie využívá nových prvků taktiky ve všech oblastech společenského života. (Například kombinování ideologické manipulace se skrytým i otevřeným zastrašováním a represí.)

2. *Současná fáze třetí etapy všeobecné krize kapitalismu má zvláštní charakter.* Její účinky v ekonomické, sociální, politické a ideologické oblasti nejsou jednoznačné; jsou různorodé a mnohdy protikladné. Například na jedné straně zesiluje *třídně politická polarizace*, vzrůstá nespokojenost lidových mas a sílí jejich tužba po těch či oněch změnách ve stávajícím společenském systému. Na druhé straně *úroveň třídního uvědomění* pracujících *nedosahuje* takové úrovně a kvality, aby v současné či dohledné době mohly revoluční síly využít tohoto stupně nespokojenosti k výraznému podlomení či odstranění nadvlády monopolistické buržoazie.

3. Uvnitř samotného revolučního hnutí, představovaného v kapitalistických zemích komunistickými stranami, *neexistuje plná shoda a jednota názorů* v ideově politické oblasti. Týká se to především pojetí forem boje za nastolení antimonopolistické demokracie a za přechod k socialismu a pojetí koncepce výstavby socialistické společnosti. Některé komunistické strany, zvláště IKS a KSS, vytyčily programové cíle a formy boje za demokracii a socialismus, které z řady příčin především subjektivní povahy mají *revizionistický* charakter. Ideologickým základem jejich strategicko-taktických programů je koncepce „eurokomunismu“.

4. S tímto momentem souvisí skutečnost, že některé složky revolučního hnutí *nesdílejí* marxisticko-leninské zásady pojetí revoluční principiálnosti a politických kompromisů. Rovněž mají pochybné a škodlivé představy o *přístupech k upevňování jednoty všech součástí světového revolučního procesu*. Vytýčují koncepce „nového internacionalismu“, „autonomie a nezávislosti“ hnutí apod.

Rozpory, které v mezinárodním komunistickém hnutí vznikly a vznikají je však možné řešit a překonávat. Poukázal na to J. Andropov: „K nejdůležitějším úkolům strany v mezinárodním měřítku patří bezesporu objektivní vědecká analýza podstaty rozporů, pokud vznikají v těch či oněch otázkách mezi jednotlivými socialistickými zeměmi i mezi některými bratrskými stranami ve světovém komunistickém hnutí, hledání způsobů jejich překonání na marxisticko-leninském základě a hledání cest k posílení semknutosti komunistů.“ [Andropov 1983a].

Komunistické strany v kapitalistických zemích — jak to ukazují jejich programy — si nečinily a nečiní žádné iluze o složitosti a obtížnosti zápasu za plnění protikrizových či alternativních, a zejména dlouhodobých cílů svého boje. Vystupují před nimi otázky a problémy, které nejsou — a ani nemohou být — ještě zcela dořešeny teoreticky. Teprve praxe revolučního boje prověří teorii a ukáže, jaké *metody a formy* volit, které zpřesnit či změnit, a s jakou *dynamikou* bude možné i nutné postupovat vpřed k dosažení vytyčených úkolů.

Současný obraz třídně rozděleného světa obráží *nepřetržitost* světového revolučního procesu. Konkrétním výrazem toho *jsou změny* ve světovém vývoji ve prospěch sil revoluce, pokroku a míru, jejichž hlavní dynamický faktor představují země reálného socialismu. Na druhé straně tento obraz ukazuje *přetržitost* revolučního procesu; přetržitost, která má podobu jeho zpomalování, stagnace i dočasného zastavení v některých zemích či oblastech světa vzhledem k trvajícím existenci a zostřujícímu odporu světového imperialismu proti společenskému pokroku.

Složitost podmínek současného světového vývoje a revolučního procesu ve všech jeho částech a strukturách postavila do popředí *vyšší nároky* na *teoretickou a praktickou* činnost komunistického hnutí jako celku i jeho jednotlivých národních oddílů. Umocnil se *význam marxisticko-leninského* pojetí zá-

pasu za odvrácení hrozby jaderné války, za východisko z krize kapitalistického systému, za přechod k socialistické a za vybudování komunistické společnosti. Jeden z hlavních principů takového pojetí spočívá v tom, že komunistické hnutí chápe boj za své bezprostřední a dlouhodobé cíle jako *internacionální, jednotný* proces s vnitřní pestrostí a bohatostí revolučních postupů, jako proces, v němž jednotlivé složky světového revolučního hnutí vystupují z pozic *společných* třídních a politických zájmů a v němž současně přihlížejí ke *zvláštním* zájmům, vyplývajícím z odlišných a různých společensko-ekonomických a národních podmínek.

Tvůrčí uplatňování marxisticko-leninské teorie a praxe revolučního hnutí se dnes stává jedním z *kardinálních* problémů dalšího rozvoje světového revolučního procesu. Řešení tohoto problému je dlouhodobé a zahrnuje posilování *akční semknutosti* mezinárodního komunistického a dělnického hnutí a *upevňování jeho ideově politické jednoty*. Obsahuje také potřebu prosazovat osvědčené i nové formy vytváření této jednoty.

* * *

Komunistická strana Československa je *nedílnou součástí mezinárodního komunistického hnutí*. Je spjata svazky socialistického internacionalismu s komunistickými stranami socialistických zemí. Řídí se zásadami proletářského internacionalismu a solidarity ve vztahu ke komunistickým stranám v „citadelách“ kapitálu a na jeho „perifériích“ a podporuje jejich boj proti kapitalismu a neokolonialismu.

Svou tvůrčí teoretickou a praktickou činností se v oblasti výstavby rozvinuté socialistické společnosti, v boji za společenský pokrok, za uvolňování mezinárodního napětí, odvrácení hrozby jaderné války a mírové soužití výrazně podílí na plnění úkolů, které v současné etapě světového vývoje vystupují před všemi oddíly mezinárodního komunistického a dělnického hnutí. *Přispívá k posilování jeho akční a ideově politické semknutosti a jednoty*.

Její aktivita zahrnuje rozvíjení mnohostranných i dvoustranných vztahů s komunistickými stranami socialistických států, s komunistickými a dělnickými organizacemi v kapitalistických zemích a s revolučními stranami a pokrokovými hnutími v zemích rozvojevých. Na 9. zasedání ÚV KSČ prohlásil V. Biřak ve zprávě předsednictva ÚV KSČ: „Komunistická strana Československa svými principiálními marxisticko-leninskými přístupy, důsledným bojem za výstavbu socialismu, za uvolňování mezinárodních vztahů, za odvrácení horečného zbrojení, si získala v mezinárodním komunistickém a dělnickém hnutí vážnost a autoritu. Plodně a úspěšně spolupracuje s převážnou většinou komunistických a dělnických stran. Rozvíjí spolupráci s mnohými socialistickými a sociálně demokratickými stranami“ [Rudé právo 1983].

Rozvoj vztahů KSČ s komunistickými stranami socialistických zemí dosáhl v průběhu sedmdesátých a počátkem osmdesátých let nové kvality. Promítlo se to jak v plné shodě názorů na hlavní otázky ekonomického, sociálního, politického a ideologického vývoje ve světě a ve vlastních zemích (jakož i na otázky posilování ekonomické spolupráce a obranyschopnosti socialistických zemí), tak ve vytváření společné socialistické zahraničně politické strategie a taktiky a ve zdokonalení její koordinace.

V tomto smyslu představovaly hlavní přínos *porady generálních tajemníků komunistických stran těchto zemí a porady tajemníků ústředních výborů* odpovědných za určitou oblast stranické práce. Například na jednání o otázkách týkajících se spolupráce v mezinárodní a ideologické oblasti, které se konalo v březnu 1983, byla zdůrazněna nutnost maximální efektivity v boji za

plnění *hlavního společného úkolu* — upevnění míru a socialismu. Účastníci porady tajemníků k mezinárodním a ideologickým otázkám, konané v září 1983 v Moskvě, se plně shodli v tom, že v současném období je nezbytné „hluboce a všestranně ukazovat smysl a význam mírových iniciativ socialistických zemí“ [Pravda 1983]. Upozornili na důležitost společných nebo paralelních akcí všech socialistických zemí v zájmu omezení a snížení zbrojení, upevnění míru a bezpečnosti národů, rozšíření dialogu různých politických a společenských sil, které si jsou vědomy reálnosti nebezpečí jaderného konfliktu.

KSČ aktivně vystupovala na všech mnohostranných mezinárodních setkáních, poradách, konferencích a seminářích, které se konaly v posledním období. Vycházela z toho, že tyto akce představují nejhodnější fórum, na němž mohou brátrské strany analyzovat a hodnotit mezinárodní situaci, její obecné a zvláštní rysy, podmínky a možnosti své činnosti; jako fórum, kde se vyměňují a zobecňují revoluční zkušenosti, rozvíjí se marxisticko-leninská teorie, vypracovávají a vytyčují se společné akční i dlouhodobější úkoly a cíle hnutí.

Takový význam měly velké *mezinárodní porady v roce 1957, 1960 a 1969*, jichž se zúčastnily komunistické strany všech kontinentů. Tyto porady byly manifestací mezinárodní jednoty a vyjadřovaly konkrétní společné úkoly.

Moskevská porada v červnu 1969 ukázala — kromě aktuálního úkolu v boji za skončení agrese USA ve Vietnamu — hlavní článek společných akcí protimperialistických sil do budoucna: je jím boj za mír, proti nebezpečí raketonukleární války. Mimo jiné položila důraz na boj za demokracii ve všech oblastech společenského života. Na této poradě se s velkou pozorností a ohlasem setkal vystoupení generálního tajemníka ÚV KSČ soudruha Gustáva Husáka, který mimo jiné objasnil širší politické a hlubší teoretické souvislosti vývoje ČSSR v letech 1968—1969.

Od roku 1957 do současné doby se konalo téměř 200 setkání a konferencí komunistických stran z určitých skupin zemí, kontinentů, popřípadě geograficko-politických oblastí.

Významnou událostí ve vývoji mezinárodního komunistického hnutí byla konference *dvaceti devíti evropských komunistických a dělnických stran*, která se konala v červnu 1976 v Berlíně. Její účastníci poukázali mimo jiné na to, že rozhodující úkolem komunistických stran je prosazování politiky uvolňování mezinárodního napětí; a to především cestou rozvíjení iniciativy, která by vedla ke snížení závodů ve zbrojení a k odzbrojovacím opatřením. Na této konferenci se KSČ ve vystoupení soudruha Husáka jednoznačně postavila za cíle konference a vyjádřila své odhodlání aktivně přispět k uskutečňování úkolů vytyčených v dokumentu *Za mír, bezpečnost a společenský pokrok*.

KSČ měla podíl na tom, že tato konference *včas* reagovala na politiku vlády USA, která směřovala k narušení dosavadní vojensko-strategické rovnováhy mezi USA a SSSR.

Vázána cíli berlínské konference, jakož i snahou posílit realisticky smýšlející politické složky v západní Evropě zneklidněné rozhodnutím USA a NATO umístit v pěti západoevropských zemích nové americké rakety středního doletu, rozhodla se KSČ k aktivní účasti na poradě *dvaadvaceti komunistických a dělnických stran Evropy k otázkám boje za mír a odzbrojení*. Porada se uskutečnila v dubnu 1980 v Paříži.

Důležitým počinem z hlediska upevnování a rozvíjení marxisticko-leninské teorie byla *mezinárodní vědecká konference Karel Marx a naše doba*, kterou zorganizovala SED v dubnu 1983 v Berlíně. Jménem Komunistické strany Československa na ní vystoupil tajemník ÚV KSČ soudruh Vasil Biľak. V odpovědi těm kritikům z revizionistického tábora, kteří teoretickou a prak-

tickou činnost KSČ označují za „dogmatickou“ a „byrokratickou“, soudruh Biřak prohlásil: „Komunistická strana Československa ve své praxi vychází z toho, že Marxově metodě je cizí jakákoli zkosnatělost a schematismus. Materialistická dialektika — živá duše marxismu, jak ji nazval V. I. Lenin — nejen umožňuje, ale dokonce vyžaduje neustále reagovat na měnící se společenskou skutečnost, porovnávat ideje se společenskou realitou, rozvíjet naše učení v souladu s měnícími se konkrétními historickými podmínkami“ [Revoluční 1983].

Jedním ze závažných směrů mezinárodní činnosti KSČ je rozvíjení a upevnování dvoustranných vztahů s komunistickými stranami v kapitalistických a rozvojových zemích. Základní přístup k plnění tohoto úkolu výstižně vyjádřilo komuniké z jednání delegací KSČ a Portugalské komunistické strany vydané 10. června 1983. Byl v něm položen důraz na další rozvoj přátelských vztahů spolupráce a solidarity mezi oběma stranami na základě principů marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu, v zájmu jednoty mezinárodního komunistického hnutí a společné věci sociálního pokroku, socialismu a míru. V tomto duchu upevňovala a upevňuje KSČ své vztahy s mnoha desítkami komunistických stran, revolučních organizací a hnutí.

Na druhé straně bere KSČ v úvahu, že v rámci mezinárodního komunistického hnutí se dnes více či méně projevují pravicové revizionistické, oportunistické i levičácko-sektářské a nacionalistické tendence. Tyto tendence, které v některých stranách vykrytalizovaly do programové podoby, objektivně oslabují akční a ideově politickou jednotu hnutí a činí jeho boj za současné a dlouhodobé cíle komplikovanější. KSČ vychází však z toho, že *názorové odlišnosti či neshody mohou být překonány v zájmu společného boje proti imperialismu.*

Zvláštní pozornost věnuje KSČ rozvoji kontaktů se sociálně demokratickými a socialistickými stranami a organizacemi. Příkladem postupu KSČ v této oblasti bylo jednání mezi delegací KSČ a SPD, které se uskutečnilo v červnu 1983 v Bonnu.

Konkrétní činnost KSČ jako proletářsko-internacionalistického oddílu mezinárodního komunistického hnutí aktivně a pozitivně — jak na základě zobecněných, tak vlastních zkušeností — přispívá k obohacování teorie a praxe hnutí. Usiluje o upevnování jeho akční a ideově politické jednoty a o vytváření širších třídních a politických svazků v zájmu boje za plnění rozhodujících požadavků doby.

Literatura

- Andropov, J.: *Projev na zasedání ÚV KSSS v červnu 1983*. Rudé právo 1983, 16. 6. a.
Andropov, J.: *Učení Karla Marxe a některé otázky výstavby socialismu v SSSR*. Příloha Agitátora. Praha, OPA ÚV KSČ 1983. Pravda 1983. 21. 9. b.
Revoluční síla dělnické třídy, Rudé právo 1983, 19. 4.
Rudé právo 1983, 24. 11.
Usnesení ÚV KSSS z června 1983. Rudé právo 1983, 16. 6.

Резюме

Л. Грзал - И. Волек: Характеристика современного мирового развития, революционного процесса и международного коммунистического и рабочего движения. Роль КПЧ

Главная характерная черта мирового развития в начале 80-х годов — резкое обострение антагонизма двух противоположных мировых систем, обострение борьбы двух противостоящих мировоззрений. Возникает реальная угроза ракетно-ядерной и подготовки космической войны.

Мировое коммунистическое движение с новых позиций оценивает главное содержание своей деятельности. В качестве первоочередной задачи оно сейчас ставит перед собой решающую борьбу за предотвращение угрозы ракетно-ядерной войны, за сохранение материально-технических условий развития человечества и за право человека на жизнь. Одновременно развивается и углубляется борьба против угнетения и эксплуатации человека человеком.

В современном распределении классовых и политических сил в мире проявляются ярко выраженные изменения, произошедшие в политико-географической, социально-экономической, внутривнутриполитической, идеологической и военно-политической областях. Усиливается роль азиатских, африканских и латиноамериканских стран, избавившихся от колониальной и полуколониальной зависимости. В новый этап вступили национально-демократические революции. Возникли государства с социалистической ориентацией развития. Происходящие в этих странах процессы отличаются значительной сложностью и не носят однозначного характера.

Высшая роль рабочего класса и остальных трудящихся в капиталистических странах. Возросла роль и укрепилось положение коммунистических партий. Произошли определенные сдвиги в развитии движения за социальные реформы.

Важнейшим фактором революционного процесса в мире в 70-е и в начале 80-х годов являются страны реального социализма. Развитие социалистического содружества начало показывать главное направление развития общественного прогресса человечества.

Наиболее активной, вдохновляющей силой современности является международное коммунистическое движение. Значение и масштабы роли его отдельных подразделений зависят от использования как качественных, так и количественных факторов.

Мировая капиталистическая система перешла в новый этап своего всеобщего кризиса.

Мировая реакция наталкивается на повышенную активность рабочего класса и широких народных масс как в главных центрах, так и на «периферии» капиталистической системы.

Проявилась новая сложность революционной борьбы, причинами которой являются по-новому воздействующие социально-экономические, политические и идеологические факторы. Вследствие этого на первый план выдвигаются более высокие требования к теоретической и практической деятельности коммунистического движения.

Коммунистическая партия Чехословакии — неотъемлемая составная часть международного коммунистического движения. Ее пролетарско-интернационалистская политика включает развитие многосторонних и двухсторонних отношений как с коммунистическими, так и с другими рабочими и революционными партиями и движениями в несоциалистическом мире. Первоочередное внимание КПЧ уделяет развитию сотрудничества с коммунистическими партиями социалистических государств и прежде всего — с КПСС.

КПЧ принимает во внимание тот факт, что в международном коммунистическом движении в том или ином масштабе проявляются правые ревизионистские, оппортунистические и левацко-сектантские и националистические тенденции. Она исходит из того, что различия во взглядах и несогласия могут быть преодолены в интересах общей борьбы с империализмом. КПЧ инициативно стремится к укреплению единства действий и идейно-политического единства коммунистического движения и своей политикой способствует созданию широких классовых и политических связей в интересах борьбы за реализацию ключевых требований эпохи.

Summary

L. Hrzal — J. Volek: Characterization of the Contemporary World Development, the Revolutionary Process and the International Communist and Labour Movement. Role of the Communist Party of Czechoslovakia

The most important characteristic of world development in the early eighties consists in an extremely severe antagonism between two counteracting world systems, in the intensification of the struggle between two contradictory views of the world. The threat of a nuclear-missile war and the preparation of a cosmic war has become imminent.

The world communist movement is evaluating the main content of its activity from new positions. Today it ascribes primary and conclusive significance to the struggle for averting the threat of nuclear-missile war, for the preservation of the materially technical conditions of the development of mankind, and for man's right to live. At the same time it is keen on developing and intensifying the struggle against oppression and exploitation of man by man.

In the present layout of class and political forces in the world, conspicuous changes are becoming evident in the politico-geographic, socio-economic, internal-political, ideological and military-political spheres. The role of Asian, African and Latin-American countries which have thrown off their colonial and semicolonial dependence is growing in importance. National-democratic revolutions have entered into a new stage. States with a socialist orientation of development have come into existence. Processes taking place in these countries are extremely complicated and are lacking an unambiguous character.

In general, the role of the working class and of other working people in capitalist countries is of growing consequence. Communist parties have assumed a more important position and role. Certain shifts have taken place in the development of the socio-reformistic movement.

In the seventies and early eighties, countries of real socialism have represented the most relevant factor of the world revolutionary process, and continue to do so. The development of the socialist community started to indicate the main trend of the social progress of mankind.

The most active and inspiring force of our time is the international communist movement. The significance and range of the role of its individual divisions depend on the application of both qualitative and quantitative factors.

The world capitalist system has reached a new stage of its general crisis.

The world reaction is coming up against an increased activity of the working class and broad people's masses both in the metropolises and in the "peripheries" of the capitalist system.

A new complexity of the revolutionary struggle caused by newly operating socio-economic, political and ideological factors has made itself felt. As a result, higher claims on the theoretical and practical activities of the communist movement have come to the fore.

The Communist Party of Czechoslovakia forms an inseparable part of the international communist movement. Its proletarian-internationalist policy involves the development of both unilateral and multilateral relations with communist as well as other workingclass and revolutionary parties and movements in the non-socialist world. At the same time it devotes primary attention to the development of cooperation with the communist parties in the socialist states, first of all with the Communist Party of the USSR.

The Communist Party of Czechoslovakia takes into account that, in some parts of the international communist movement, right-wing revisionist, time-serving, as well as leftist-sectarian and nationalistic tendencies are asserting themselves to a greater or lesser extent. It proceeds from the assumption that differences of opinion or discords can be overcome in the interest of the common struggle against imperialism. It initiatively strives for strengthening the ideopolitical and action unity of the communist movement, and contributes through its policy to the formation of broader class and political relationships in behalf of the struggle for fulfilling the key demands of our time.